

İslamofobi Bağlamında Kodlanmış ve Açık Ayrımcı Dile Bakmak: İslamofobik Nefret Söylemi Açısından Bir Kategorizasyon Çabası

Ahmet Faruk ÇEÇEN*

Öz

Bu çalışma sistematik bir literatür taramasıyla beraber İslamofobik nefret söyleminin incelenmesi açısından bir kategorizasyon ortaya koyma çabasıdır. Bu amaç, literatürde İslamofobik söylemlere yönelik bir kategorizasyonun bir bütün hâlinde olmaması, eş deyişle parçalı bir biçimde pek çok farklı çalışmada olması nedeniyle araştırmacıların bu söylemlerle ilgili araştırmalarında kullanacakları tam bir kategorizasyon şematığının olmaması problemine dayanır. WEB of Science'da son 10 yıl kriteri gözetilerek "Islamophobia" terimi ile yapılan aramada en çok alıntı sayısına ulaşan 200 çalışma indirilerek İslamofobik söylem konusunda hangi temaların ön plana çıktığının anlaşılması adına betimsel analiz yapılmıştır. Bu analiz sayesinde İslamofobik bir söylemin "kültürel", "dini" "güvenlik", "ekonomik", "hukuk", "demografik" ve "elitlere, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler" olmak üzere çoğu zaman iç içe geçebilen 7 boyutta ortaya konulabileceği tespit edilmiştir. Bu çalışmanın başka bir amacı da internetin kontrolü zor yapısından ötürü nefret söylemini körükleyen bir katalizör rolü oynamasıyla açık ayrımcı dilde olan artışı ortaya koymaktır. Eş deyişle Müslümanlara karşı örneğin güvenlik boyutundaki bir İslamofobik söylem hem "Müslüman sığınmacıdan barbarca saldırı" şeklindeki kodlanmış dille hem de "tüm Müslümanlar teröristtir" şeklindeki bir açık ayrımcı dille ifade edilebilir. Bu alana teorik bir katkı vermek amacıyla çalışmada söylem topluluğu ve ayrımcı alt söylem kavramları ortaya konmuş ve bunların İslamofobik nefret söyleminin boyutları ile olan ilişkisine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açık Ayrımcı Söylem, Ayrımcılık, İslamofobi, Kodlanmış Söylem, Nefret Söylemi

*Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, ahmetfarukcecen1@gmail.com

Çeçen, A. F. (2022). İslamofobi Bağlamında Kodlanmış ve Açık Ayrımcı Dile Bakmak: İslamofobik Nefret Söylemi Açısından Bir Kategorizasyon Çabası. TRT Akademi, 7 (15), 408-433. DOI: 10.37679/trta.1118560

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 18.05.2022

Revizyon Tarihi: 25.05.2022

Kabul Tarihi: 28.05.2022

ORCID ID: 0000-0003-3561-2915 DOI: 10.37679/trta.1118560

Investigating Coded Language and Overt Discriminatory Practices in the Context of Islamophobia: A Categorization Effort in Terms of Islamophobic Hate Speech

Ahmet Faruk ÇEÇEN

Abstract

This study's problem is that there is no complete categorization that researchers will use in their studies on Islamophobic discourses. Applying last ten years criteria, "Islamophobia" was searched in Web of Science and then 200 studies with the highest citation rate were downloaded. After that, a descriptive analysis was conducted in order to understand which themes came to the fore in the subject. Thanks to this analysis, it has been determined that an Islamophobic discourse can be put forward in 7 dimensions: "cultural", "religious", "security", "economic", "law", "demographic", and "criticism of elites, liberal system and political correctness". Another aim of this study is to reveal the increase in overt discriminatory practices. In other words, an Islamophobic discourse against Muslims, for example in the security dimension, can be expressed both with a coded language such as "barbaric attack by a Muslim asylum seeker" and with an overt discriminatory practices such as "all Muslims are terrorists". To make a theoretical contribution to this field, the concepts of discourse community and discriminatory sub-discourse have been put forward. And lastly, it was aimed to understand the relationship of those concepts and dimensions of Islamophobic hate speech

Keywords: Coded Language, Discrimination, Hate Speech, Islamophobia, Overt Discriminatory Practices

Research Paper

Received: 18.05.2022

Revised: 25.05.2022

Accepted: 28.05.2022

1. Giriş

Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanların Batı'ya entegrasyon problemleri on yıllardır tartışılmaktadır. Hâlihazırdaki bu tartışmalara terör saldırıları ve mülteci krizleri de eklemlenmiştir. Tüm bu etmenler düşünüldüğünde Batı'nın zamanında Yahudilere olduğu gibi kendi içindeki bir grupla sorun yaşadığı ve bunun adının "Batı'nın Müslüman Sorunu" olduğu ileri sürülebilir. Bu sorunun Müslümanlara yönelik ayrımcı pratik ve söylemleri beraberinde getirdiği savunulabilir. Bu çalışmada ilgili literatür incelenerek İslamofobik söylemlerin tüm boyutlarını ortaya koyan bir kategorizasyon yapılması amaçlanmıştır. Literatürde hâlihazırda bu çalışmanın amaçları ile örtüşen çalışmalar vardır. Örneğin Ahmed ve Matthes'in (2016) bir meta analiz olan çalışması Müslümanların medya temsilleri açısından literatüre başvuran ve benzer biçimde ilgili 345 çalışmayı inceleyen bir yapıdadır. Çalışmada coğrafi ve zaman temelli olarak kriterler de konularak bu açılardan da temsilin etkilenip etkilenmediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın Ahmed ve Matthes'in çalışmasından farklılaşan kısımları sadece medya temsiline odaklanmaması (eş deyişle literatürde medya temsili dışında ortaya konan temalara da odaklanması), çalışmanın yapıldığı tarihten (2016) sonraki dönemdeki çalışmaları da incelemesi ve farklı bir yöntemin uygulanmasıdır. Bu farklılıkların sonucu olarak Ahmed ve Matthes'in çalışmasıyla sadece 3 ortak temaya rastlanmış (demografik, güvenlik ve kültürel) ve diğer çalışmalarda görülen 4 tema hiç görülmemiştir. Aynı zamanda Ahmed ve Matthes'in çalışması bazı temaları ortaya koymakla beraber bir kategorizasyon çabası içinde değildir. Yine literatürde İslamofobik temaları ortaya koyan (Ekman, 2015) ve (Klein ve Muis, 2018) ve kategorizasyon çabasında olan (Klein, 2016), ve (Çeçen, 2021) çalışmaları vardır. Bu çalışma literatürdeki çalışmalardan farklı olarak ele alınmayan ya da farklı çalışmalarda ayrı ayrı ele alınan boyutları da kategorileştirilerek İslamofobik söylem konusunda bundan sonraki çalışmaların da faydalanabileceği bir ortak kategorizasyon oluşturma çabasıdır. Bunu yaparken kapsam ve yöntem açısından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Yapılan analizle, herhangi bir İslamofobik nefret söyleminin "kültürel", "dini", "güvenlik", "ekonomik", "hukuk", "demografik", ve "elitlere, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler" olmak üzere 7 boyutta ortaya konulabileceği tespit edilmiştir. Bu çalışmanın bir başka amacı ise kodlanmış ve açık ayrımcı söylemler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Elde edilen İslamofobik söylemin 7 boyutu kodlanmış ve açık ayrımcı pratikler için farklılık gösterebilir. Örneğin "Müslüman sığınmacıdan barbarca saldırı" ve "Tüm Müslümanlar teröristtir." söylemlerinin ikisi de güvenlik boyutunda yer alır. Ancak birincisi kodlanmış bir söylemken ikincisi

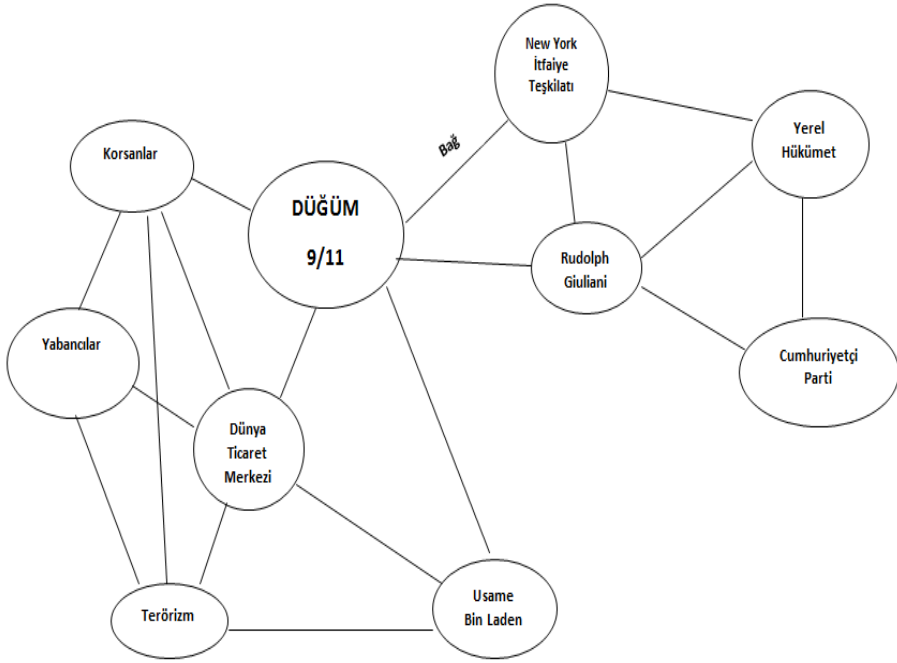
cisi açık ayrımcı bir söylemdir. Bu çalışmada açık ayrımcı söylemlerin bir türü olarak ayrımcı alt söylem ve ayrımcı alt söylem topluluğu kavramları da tanıtılacaktır. Bu kavramların ele alınmasının nedenlerinden biri de internetin kontrolsüz yapısıyla beraber açık ayrımcı söylemlerin oranındaki artıştır.

2. Ayrımcılık ve Şemalar

Ayrımcılığın anlaşılması için öncelikle kimlik kavramının anlaşılması gerekir. Benhabib'in (1996) belirttiği gibi, kimliğini tanımlama çabasının içinde her zaman birini diğerinden ayırma eylemi vardır. Algılama süreçleri bu ayırma ve bir görme süreçlerini içerir. Bu ayırma ve bir görme süreçleri için oldukça göreceli olacak bir biçimde kavranabilecek bir kimlik ortada olmalıdır. Bu kimlik kişinin kendisi (şahıs), onun grubu, dini inancı, etnisitesi ve dünyaya bakış açısı gibi kategorize edilebilecek şekilde bir grup olabilir. Bu ayırma ve bir tutma süreçlerinin temel şartı birbirine bağlantılı olmalarıdır. Eş deyişle bir Öteki olmadan grup ve topluluk hissinin oluşması imkânsızdır. Huntington (1997, s. 20) bu durumu Michael Dibdin'in Dead Lagoon adlı kitabından şu alıntıyı yaparak vurgular:

“Gerçek düşmanlarımız olmadan gerçek dostlarımız olamaz. Ne olmadığımızdan nefret etmediğimiz sürece ne olduğumuzu sevebiliriz.”

Ayrımcılığın ortaya çıkması için karşılaşmalar gerekmektedir. Eş deyişle ayrımcılık kişi ya da kişinin göreceli grubundan farklılaşan Öteki ya da Ötekilerle karşılaştığında ortaya çıkar. Tabii bu karşılaşmalar günlük hayatta bir gazetede haberde vb. şekilde pek çok farklı ortam ve şekilde olabilir. Kişiler bu karşılaşmalarda şaşırmaz çünkü hazır şemalara sahiplerdir. Şemalar hafızada birbirine bağlı şekilde bulunan fikirler ve duyguların kümeleridir ve hayatın yorumlanmasını sağlarlar. Bu şemaların oluşumu pek çok farklı aktörün etki ettiği etkileşimli bir süreç olmakla beraber aynı zamanda kişisel deneyimleri de içerdiğinden özgünlük de içermektedir. Yine de standart bir Amerikalının, örneğin 11 Eylül ile ilgili tahmin edilebilir bir şeması vardır. Bu şemaların oluşumunda medya büyük rol oynar. Daha doğru bir deyişle medya hem bu şemaları oluşturur hem bu şemalardan faydalanır. Eş deyişle etkileşimli bir süreç vuku bulur. Medyanın burada gördüğü işlev olayların belirli yönünü görerek ve bazı kısımlarını seçerek yaptığı çerçevelemedir. Bu süreç toplumsal gerçekliği medya organizasyonunun perspektifinden inşa eder. Yani medya olayın bir boyutunu görüp alternatif boyutlarını göz ardı ederek olayları bir çerçeveden aktarır.

Şekil 1. Standart Bir Amerikalının Zihninde Oluşması Muhtemel Bir 11 Eylül Şeması (Entman, 2004)

Bir toplumsal grubun ya da aktörün nasıl çerçevelendiği bağlama, organizasyonun yapısına, kültüre ve güncel gelişmelere bağlıdır. Örneğin Rusların soğuk savaş dönemindeki çerçevelenmesi ile şu anki ciddi farklar içerir. Çünkü Kızıl Korku şeması ortadan kalkmıştır. Bu şemanın ortadan kalkmasında hem soğuk savaş'ın bitmesi ve komünizmin mağlup olması hem de zamanla medyanın bu konudaki alternatif çerçeveleri rol oynamıştır. Huntingtoncu anlamda bir ötekiye ihtiyacı olan Batı'nın yeni ötekisi Müslümanlar yeni şema da Yeşil Korku olmuştur. Bu noktada Medyanın rolü ise olayları nasıl çerçevelediğidir. Medya savaştan kaçan masum insanlar çerçevesini kullanabileceği gibi işgalciler çerçevesini de tercih edebilir. Bu çerçeveler Yeşil Korku şemasını kullanmanın yanı sıra toplumda onu giderek güçlendiren bir pozisyona getirmektedir. Bu tercihin nasıl nefret söylemi olarak adlandırılabilceği noktası önemlidir. Bazen dilde kodlanmış pratiklerle nefret söyleminin örtük olarak ifadesi mümkünken benzer şekilde başka bağlam ve aktörler için yapılabilecek tercihler örnek vermek gerekirse Müslümanlar için yapılmıyorsa yapısal bir şiddetten bahsetmek mümkündür. Suriyeli mülteciler başka bir dine veya etnisiteye sahip olsaydı, örneğin Batılı başka bir ülkenin savaşından kaçan kişiler olsalardı büyük ihtimalle onlara böyle davranılmayacaktı. Aslında bu satırlar yazıldıktan sonra vuku bulan Rus - Ukrayna savaşının bir anlamda bu iddianın sağlaması olduğu ileri sürülebilir.

İster doğrudan ister örtük ister yapısal nedenlerin bir sonucu olsun nefret söylemi, nefret eylemi ya da nefret eylemsizliği grup odaklıdır. Bu noktada bu çalışmada ilk kez ele alınan nefret eylemsizliği kavramını tanımlamak faydalı olacaktır. Görmenin ve yapmamanın da bir politik tercih olduğu yaklaşımının bir yansıması olarak nefret eylemsizliği başka bir dine, etnisiteye, kültüre ve hatta göz, saç ve ten rengine sahip olan bir gruba rahatça sağlanacak imkânların (sığınma hakkı vb.) yapısal bariyerler konumlandırılarak başka bir gruba sağlanmamasıdır. Nefret söylemi, nefret eylemi ya da nefret eylemsizliği bir gruba veya o grubun üyelerine yönelik her türlü tahammülsüz ve hoşgörüsüzlüğü kışkırtan söylem ve düşmanca tutum ve eylemsizliktir. X veya Y'ye karşı işlenen suçun motivasyonunun X veya Y'nin mensup olduğu din, ırk ya da konuştuğu dil (hatta sahip olduğu aksan), ten rengi, cinsel yönelimi ve fiziksel engeli ile ilintili olmasıdır. Hindistanlı bir Budist'in ten rengi nedeniyle ya da başka algılanan özellikleri nedeniyle Müslüman zannedilip nefret suçuna maruz kalması gibi farklı pek çok örnekte görüldüğü şekliyle nefret suçunun temeli kategorizasyona ve algılanan ilişkiye dayanmaktadır. Bu noktada, Hint asıllı kişinin kahverengi ten rengi Amerikalının kafasındaki Müslüman şemasıyla örtüşmektedir. Öte yandan daha önce de belirtildiği gibi Batılı demokrasilerde doğrudan nefret söylemi ve ayrımcılık bunu yapan kişi ve kurumun toplumdaki dışlanmasına ve sistemin dışına itilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle aktörler kodlanmış söylem pratiklerine meylenmektedir. Kodlanmış pratikler açık bir şekilde bir topluluğu suçlamak, ayrıştırmak, genellemek ya da nefret söylemi uygulamak yerine bunları ima edecek şekilde örtük bir söylem içeren pratiklerdir. Bu çalışmanın iddiasına göre kodlanmış bir söylem olan "Müslüman sığınmacıdan barbarca saldırı" başlığı altında bilinçaltında Müslümanların barbar olduğuna dair inancın ve söylem pratiğinin bir yansımasıdır. Bu örtük söylemlerle ayrımcı söylemlerin bu ilişkisinin anlaşılması için bu çalışmada ayrımcı alt söylem ve söylem topluluğu kavramları ele alınacaktır.

3. Ayrımcı Alt söylem ve Söylem Topluluğu

Bir açık ayrımcı söylem türü olarak ayrımcı alt söylemi en basit şekliyle kamu söyleminin zıttı olarak tanımlamak mümkündür. Eş deyişle bu söylemlerin alt söylem olarak adlandırılmasının nedeni kamusal söyleme taşınmalarındaki zorluktur. Açık ayrımcı söylemlerin kullanılması konusunda kamuoyunda bir konsensüs varsa bu söylemin alt söylem olarak adlandırılmasına gerek yoktur. Örneğin Nazi Dönemi Almanya'sında bir bütün olarak Yahudileri hedef alan açık ayrımcı söylemler vardı. Bunlar alt söylem olmanın aksine hâkim kamusal söylemi oluşturmaktaydı. Alt söylemlerin ayrımcı olanları olduğu gibi ayrımcı olmayanları da vardır. Bu ayrımcının nedeni yukarıda belirtildiği gibi ayrımcı olmayan hatta baskın kültüre karşı

kamusal alana çıkamayan alt söylemlerin de olabileceği gerçeğidir. Bu minvalde ayrımcı alt söylemin tanımını yapmak gerekirse; belli bir kültüre içkin, kamusal söylemin zıttı, ayrımcı ve grup dinamikleri açısından öznel ve nefret söylemi üreten bir söylemdir. Ayrıca bu tip söylem akıl yürütmekten çok spekülasyonlar sayesinde üretilen bilginin sirkülasyonuna dayalı olarak gelişir. Söylem topluluklarının ürettiği alt söylemlerin otantikliğini sorgulamak oldukça zordur çünkü bu söylemler kültürel değerler üzerine bina edildiğinden oldukça sübjektiftirler. Bir örnek vermek gerekirse Protestanların “kâfir” olduğunu ve “hepsinin cehenneme gideceğini” düşünmek Katolik inancının öğretileri göz önüne alındığında otantik bulunabilir. Ancak bu durum doğal olarak sübjektiftir ve Katolik inancının içinde şekillenmiştir, doğal olarak Protestanlar için bir anlam taşımaz.

Alt söylemler, insanların kültürel ve ideolojik olarak ait olduğu söylem toplulukları dâhilinde üretilir. Burada kullanılan, söylem topluluğu kavramı Swales’in (1990) genel olarak üstünde anlaşılmış bir dizi müşterek çıkara ve üyeleri arasında iç haberleşme mekanizmalarına sahip olan söylem topluluğu kavramıyla bazı noktalarda benzerlik göstermekle beraber, iki kavram arasında ciddi farklar vardır. Swales’in konseptinde, bireyin katılabileceği birçok söylem topluluğu olabilir, hobi grubu ya da akademik grup gibi. Ancak yukarıda bahsedildiği üzere buradaki söylem topluluğunun kullanılma şeklinde, birey söylem topluluğuna katılamaz, aksine o gruba ait olur (ideolojik dönüşümler ile zamanla içselleştirilebilen söylem toplulukları bir istisna olarak ele alınabilir). Bunun nedeni, insanın zamanla kazandığı ideoloji ile beraber dış çevresini algılama şeklini çerçeveleyen belli bir kültür içinde (hatta alt kültür) doğmasıdır. Daha açık olmak gerekirse söylem topluluklarının kendilerini, kimliklerini ve ideolojilerini tekrar üretebilmek adına bir söylem dizisi oluşturduklarını ileri sürmekte fayda vardır. Bir örnek vermek gerekirse Amerikan Beyaz üstünlüğünün hâkim söylem ya da inanç olarak ortada olduğu bir söylem topluluğunun ötekileri zamanla değişebilir. Bu ötekiler eskiden Siyahlar sonrasında Komünistler ve şimdi Müslümanlar olabilir. Bununla beraber siyahlar hâlâ öteki konumunu korurken Müslümanlar da bir başka öteki olarak bu söylem topluluğunda yer alabilir. Bu söylem topluluğunun ayrımcı alt söylemlerinin mutlaka kamusal yansımaları olmaktadır. Örneğin Chomsky ve Herman’ın (1998) belirttiği gibi Komünizm haberler açısından bir filtreydi ve aynı zamanda medya açısından da Kızıl Korkuyu simgeliyordu. Bu durum aslında Komünistlere yönelik ayrımcı alt söylemlerin bir anlamda kamusal görünümünü ya da yansımalarını oluşturmaktaydı. Bu durum bu çalışmada kodlanmış söylem kavramıyla benzer bir düzeyde ele alınmıştır. Söylem topluluklarının bağlama göre şekil alması yeni ötekilerinin olması onların etkileşimli yapılar olduğunun bir göstergesidir.

Onların ötekilerini şekillendiren güçlerse öncelikle kendi iç dinamikleri, politika yapıcılar ve medyadır. Entman'ın (2004) belirttiği gibi özellikle terörizm gibi belli konular üzerinden üretilen hükümet söylemi haberleri ve dolayısıyla kamusal söylemini çerçeveleyerek kamusal söyleme çıkamayan söylemler ve bu çalışmanın iddiasına göre alt söylemler yaratabilir. Eş deyişle Müslümanlarla kendi hayatında veya medyada karşılaşmayan bir söylem topluluğunun doğal olarak onlarla ilgili bir söylem üretmesi beklenemez.

Söylem toplulukları tarafından oluşturulan ayrımcı alt söylemler insanların kendilerini ontolojik olarak nasıl tanımladığıyla ilişkilidir. Grubun bir ötekisi ve ötekileri olma durumu onlara grup bilincini veya Biz hissiyatını veren temel şeydir. Bu grup ister Benedict Anderson'ın hayali cemaat olarak tanımladığı ulus ya da bu hayali cemaat içinde yaşayan etnik ya da dini bir azınlık olsun bu ontolojik tanımlamaya muhtaç durumdadır. Bu durumda, bu etnik ya da dini azınlığın ana akım söylem topluluğunun dışında kendilerine has bir söylem topluluğu olması beklenir. Örneğin, Batı'da yaşayan Müslümanlar, (bazıları pek tabii yaşadıkları ülkenin esaslarını özümsemiş olabilir) farklı anadile sahip oldukları gibi farklı kültür ve dine de sahiplerdir. Bu sebeple onların farklı bir söylem topluluğuna ait olması beklenir. Ayrıca farklı söylem toplulukları arasında bir geçişlilik olduğu da ele alınabilir. Örneğin, bazıları Batı medeniyetinin Yahudi-Hristiyan kültürüne dayalı olduğunu düşünse de Hristiyanlar ve Müslümanlar Yahudilere karşı bazı ortak alt söylemleri paylaşıyor olabilir. Ancak aralarındaki farklar nedeniyle bir söylem topluluğu olarak adlandırılmazlar. Sadece söylem paylaşımı açısından bir ortaklık vardır. Başka bir açıdan bakacak olursak belirleyici özellikleri ırkları olan Beyaz Hristiyanların (ya da belki de beyaz üstünlüğü inancı) söylem toplulukları ile aynı tarihi geçmiş ve toprakları paylaşıyor olsalar da belirleyici özellikleri dinleri olan Beyaz Hristiyanların arasında belirli farklar olduğu göz önünde bulundurulabilir. Seküler Doğulular ve dindar Doğuluların benzer alt söylemleri paylaşıyor olsalar da farklı söylem topluluklarına sahip olduğu gözlemlenebilir. Ayrıca, mezhepler arasında da farklılıklar olmakta ve bütün bunların hepsi söylem topluluğunun göreceli bir konsept olduğunu göstermektedir.

Söylem topluluğu ve alt söylemi daha detaylı şekilde açıklamak için benlik (self) ve öteki (other) kavramlarına değinmekte fayda vardır. Bir tarafta, benlik basitçe kişinin kim olduğunu nitelendirebilir, direkt olarak bir kişiye yönelik olabilir, Türkiye'de yaşayan X kişi gibi. Diğer yandan, Karim ve Eid (2012) insanların genişletilmiş bir benliğe -cinsiyete, akrabalığa, etnik kökene, dine, sınıfa ve ırka- yani birbirleriyle örtüşen ya da örtüşmeyen sosyal kategorilere ait olduklarını ileri sürer. Onlara göre kişiler, belirli insanların bazı bağlamlarda bir parçası olarak görüldüğü belirli

insanların da parçası olarak görülmediği genişletilmiş benliğin aşikâr çelişkileriyle baş etmeyi öğrenir (s. 11). Karim ve Eid'in genişletilmiş benliği bu çalışmanın söylem topluluğunu kullanma şekline belirli paralellikler göstermektedir.

Karim ve Eid (2012, s. 11) *öteki* ve *benlik* ilişkisini ve ayrımını ele alır:

“Bireysel bilincin başlangıcında, bir bebek oldukça yakın bir Benlik ilişkisi hissettiği anesinden farklı birisi olduğunu fark eder. Bebek, ötekilerle karşılaştığında kendine ait karakteristik özelliklerin farkına varır ve bu durum ayrı kimlik kavramının gelişimine neden olur. Bebeğin cinsiyeti ve yaşı aile bireyleriyle arasındaki ilişkide ilgili özellikler hâlini alır. Bebek benliğin bireysel ve kolektif kavramlarını (stereotipler) öteki varlıklarla ilişkili bir şekilde mental olarak entegre eder...”

Yukarıdaki açıklamaya bakıldığında, insanların neden benlik ve ötekine göre ayrılmış bir dünya hayal ettiği anlaşılabilir. Bu tarz kavramlar ilişkiler hakkındaki söylemleri, şekillendiren birincil teşkil eden fikirler olarak işlev görmektedir; bunlar insanların dünya hakkındaki bilgilerini kategorilere ayırmak için oluşturduğu kavramsal sistemlerdir (Van Dijk, 1980). Bu bağlamda, benlik direkt olarak bir kişi, Türkiye’de yaşayan X ya da onun ailesi, kültürü ya da ülkesi gibi tekil ya da kolektif olarak çeşitli söylem topluluklarını oluşturan fenomenler olabilir. Benlik, tekil bir kişi olarak düşünülebileceği gibi tüm evren olarak da düşünülebilir. Benzer şekilde öteki de başka bir insan ya da doğanın kendisi olarak düşünülebilir (Karim ve Eid, 2012, s. 10). Bu yüzden, verili bir durumda, ötekinin, benliğin bağlı olduğu herhangi bir söylem topluluğunun bir parçası olmadığını söylenebilir. Kimlik ya da benlik, çeşitli bağlamlara göre göreceli hâle gelebilir. Karim ve Eid (2012, s. 10) benlik ve ötekinin ne kadar göreceli olabileceğini ele alır:

“Her kültürün kendisine özgü dünya görüşü ve verili bir zamanda onun belirli söylemlerinin durumu, bu zihinsel çerçevelere gömülü olan varlıkların spesifik kimliklerini şekillendirir. Farklı zamanlarda, benlik kişi, ailesi, futbol takımı, komşuları, kültürü, dini, ülkesi ya da insanlığı olabilir. Benzer şekilde öteki bir eş, komşu bir topluluk, sınırdaş bir ülke, başka bir toplum ya da doğa olabilir. Bir bağlamda öteki olarak nitelendirilen bir varlık başka bir bağlamda benliğin parçası olarak görülebilir, örneğin tüm insanlığın bir kimlik olarak özdeşleştirildiği bir durumda, rakip bir devlet genişletilmiş benliğe dâhil edilmektedir.”

Bu çalışmada da benliğin göreceliğine yönelik benzer bir tutum vardır. Önceden de belirtildiği gibi genişletilmiş benlik ve söylem topluluğu bazı benzer karakteristiklere sahiptir. Bu yüzden, söylem topluluğunun göreceliliğinden bahsedilebilir. Geniş ve amorf bir söylem topluluğu olarak Hristiyanlar, Müslümanlara karşı kendi aralarında benzer düşünce yapısına sahip olabilir ama Katoliklerin düşünce

yapısı Protestanların düşünce yapısıyla Hristiyanlığa yaklaşımları yönünden farklılaşır.

Örneğin, Katolik bir Hristiyan yetiştirilme tarzından ötürü “bütün Protestanların cehenneme gideceğini” düşünebilir ama böyle bir düşünceyi sesli bir şekilde ifade etmesi nadir görünür çünkü bu durum oldukça kaba bir davranış olarak algılanır. Bu duruma benzer olarak, iki Hristiyan’ın “bütün Müslümanların terörist olma eğilimine sahip oldukları” konusunda benzer fikirleri olması ama bu düşünce yapılarını benzer şekilde Müslüman iş arkadaşlarıyla paylaşmaya çekinmeleri olasıdır (bu, bütün Hristiyanların aynı düşünce yapısına sahip demek anlamını taşımaz). Tahmin edilebileceği gibi bu tarz bir söylemin halka açık bir şekilde ifade edilmesi nefret söylemi içerdiğinden ötürü oldukça zordur.

Yukarıda belirtilen söylem yapıları iki din arasında yıllar boyunca oluşan çatışmalar gibi (politik ve yapısal şiddet) pek çok parametre tarafından ve Foucaultcu bir anlamda ötekinin oluşturulması mantığıyla şekillendirilmiştir. Foucault’un tarih kavramına benzer olarak süreklilik alt söylemin karakteristiklerinden bir tanesi değildir. En azından, şimdiki zamanda alt söylem olarak tanımlanabilen şeylerin başka zaman dilimlerinde aşikâr bir durumda (kamusal söylem) olabileceğini söylenebilir. Örneğin Almanya, Nazi yönetiminde istikrarlı ve demokratik olmayan bir ülke iken yapılan söylemler, Yahudilere yapılan nefret söylemleri de dâhil olmak üzere, her ne kadar subjektif ve ayrımcı değerlere sahip olsalar da o dönemde bu söylemleri kullanmak kabul edilebilir ve kamusal olduğundan alt söylem olarak nitelendirilemez. Başka bir deyişle, subjektiflik ve ayrımcılık alt söylemin önemli yönlerindedir ancak bir söylem ne kadar subjektif ve ayrımcı olursa olsun eğer halka açık bir söylemse alt söylem olarak sınıflandırılmaz. Bu durum nefret söylemi ile ayrımcı alt söylem arasındaki en belirgin farklılıktır.

En azından demokratik ve istikrarlı ülkelerde, çatışmaları engellemek için herhangi bir topluluğun (Ku Klux Klan gibi aşırı gruplar hariç) kamusal söyleminin o topluluktaki bütün üyelerin kabul edebileceği ve en azından topluluğa dâhil olmayan kimselerin de belli oranda tahammül edebileceği fikir ve düşünce yapılarına dayalı olarak oluşturulması gerektiği ortadadır. Böylelikle değişik söylemlere sahip olan farklı grupların bulunduğu ülkelerdeki vatandaşlar arasında, örneğin, Amerika’daki Hristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlar ya da değişik mezhepler ve etnik kimlikler, hayali bir anlaşma oluşturulabilir.

Bu konudaki bir başka önemli nokta ise kompto teorileri ya da komploya yönelik kafa yapısının alt söylemlerin kendini yeniden üretmesi veya yeniden şekillendirmesindeki rolüdür. Eski Amerikan Başkanı Barack Obama örneğinde olduğu

gibi “iş birlikçi elitler” olarak adlandırılan politikacıların, Müslümanlar adına çalışmalarını fikri bu komplo teorilerine örnek olarak verilebilir. Bu açıdan bakıldığında komplo teorileri, söylem toplulukları için düşünülmüş ve oluşturulmuş bir araç olarak da kullanılabilir. Ayrımcı alt söylem barındırmayan komplo teorilerinin toplumsal söylemlerde daha görülebilir hâlde olduğu ileri sürülebilir. Bu konseptlerin arasındaki en göze batan fark ise komplo teorileri (öncelikle metot olarak) daha uluslararası iken (farklı söylem toplulukları tarafından kullanılabilirler), alt söylemler grup içi dinamiklere bağlı olarak şekillenmesidir. Bu yüzden komplo teorilerinin kitlesel medya aracılığıyla alt söylemlerden çok daha kolay bir şekilde yayıldığı söylenebilir (konu yeni medya araçları olunca bu durum eşitlenebilir). Fakat ayrımcı alt söylemlerin ve komplo teorisi içeren ayrımcı alt söylemlerin kitlesel medyada yayılması zordur. Yeni medya ortamında, komplo teorilerinin dolaşımına benzer olarak, normalde grup iletişimiyle dolaşımda olması beklenen ayrımcı alt söylemlerin internetin kullanıcıların anonim olmasına izin veren doğası ve yüz yüze iletişime göre olan farklılıkları sayesinde üretilmesi veya hâlihazırda var olan alt söylemlerin yeniden üretilmesi kolaydır.

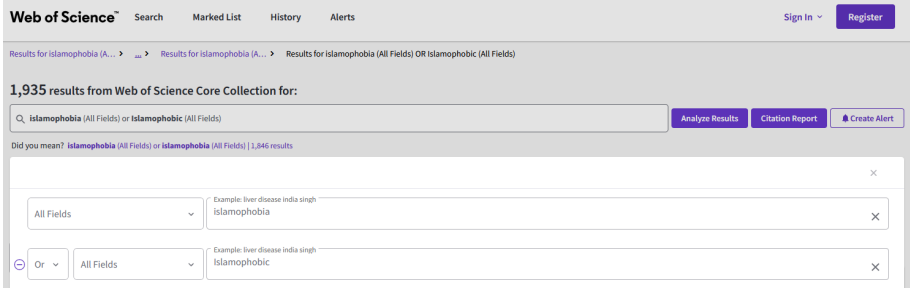
Ayrımcı alt söylemler iki topluluk arasındaki iç savaş gibi büyük bir karşıtlık olduğunda oldukça belirgin bir hâlde gelebilir ve hatta propaganda amaçlı kullanılabilir. Tabii ki, bu durumda bu söylemler artık alt söylem olarak nitelendirilemez ancak normal bir durumda, özellikle demokratik ve istikrarlı ülkelerde hukuki, ahlaki ya da sosyal yaptırımlara neden olacağından ötürü ayrımcı alt söylemlerin kamusal söylemde açıkça ifade edildiği istisna durumlar ve örnekler dışında görülemez. Bu söylemlerin bu tarz ülkelerde asla belirgin hâlde gelmediği söylenemez ancak genellikle bu söylemleri kullanan isimler dengesiz olarak nitelendirilip, söylemin ait olduğu kültürel ya da ideolojik grup da dâhil olmak üzere hemen hemen toplumun her kesimi tarafından marjinalleştirilip eleştirilmektedirler. Bununla beraber liberal sistem ve söylem düzenine ayak uydurmak için nefret söylemi ve ayrımcı söylemin uzak kaldığı kamusal söylemde tekrar görünür hâlde gelebilmek adına kendini şekillendirdiği ileri sürülebilir. Bu durum; çalışmada yeni ırkçılık, gündelik ırkçılık ve kodlanmış söylem olarak daha sonraki kısımlarda ele alınacaktır.

4. İslamofobik Nefret Söylemi Açısından Bir Kategorizasyon Çabası

Müslümanlara yönelik ayrımcı pratik ve söylemlerle ilgili literatürde pek çok çalışma vardır. Bununla beraber, çalışmada ilgili literatürden farklı olarak ele alınmayan ya da farklı çalışmalarda ayrı ayrı ele alınan boyutların da kategorileştirilmesi amaçlanmıştır.

4.1. Yöntem

Bu çalışma İslamofobik nefret söyleminin tespiti adına bir sistematik literatür taramasıyla beraber İslamofobik nefret söyleminin incelenmesi açısından bir kategorizasyon ortaya koyma çabasıdır. Bunun için ilgili literatürde sistematik bir inceleme yapılacaktır. WEB of Science arama butonuna son 10 yıl kriteri girildikten sonra “Islamophobia” ve “Islamophobic” terimleri ile tüm alanlarda arama yapılmıştır. Arama yapılırken ilk kriter metinlerin ya başlığında ya özetinde ya anahtar kelimelerinde ya da metin içinde “Islamophobia” ve “Islamophobic” terimlerinin geçmesidir. Eş deyişle sadece referans kısmında bu terimin geçmesi bu makale aramada bulunsa bile sonrasında onun araştırmadan çıkartılması anlamına gelir. Araştırmanın evrenini Resim 1’de görülebileceği gibi 1935 adet çalışma oluşturmaktadır.

Resim 1. WEB of Science Panelinde İlgili Arama

Çalışmada ‘arama kriterleri’ dışında, ‘dışarda bırakma’ kriterleri de vardır. İçinde “Islamophobia” ve “Islamophobic” terimleri geçse bile İslamofobik nefret söylemi adına bir tema bulunmayan çalışmalar araştırma örneklemini içinden çıkarılmış yerlerine başka çalışmalar konulmuştur. Elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı (Yıldırım ve Şimşek, 2013) ve incelenen çalışmalara göre yeni temaların ortaya konabildiği betimsel analiz bu çalışmada tercih edilmiştir. Analiz için en çok alıntı yapılan yüz çalışma (toplamda iki yüz) indirilmiş İslamofobik söylem konusunda hangi temaların ön plana çıktığının anlaşılması üzerlerinde çalışılmıştır. Hâlâ farklı temalar tespit edildiği görüldükten sonra yüz çalışma daha indirilerek analize devam edilmiştir. Bu noktadan sonra temaların birbirini tekrar ettiği ve doygunluğa ulaşıldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın öncesinde İslamofobik söylemin boyutları konusunda hâlihazırda kültürel, güvenlik vb. boyutlar araştırmacı tarafından öngörülmüştü. Bu çalışmada hem bu boyutların alt kategorilerine hem de yeni boyutlara odaklanarak çalışmalar incelenmiş ve yeni boyutlar ortaya konmuştur. Burada incelenen literatürde

doğal olarak bu çalışmada olduğu gibi İslamofobik söylemler tespit edilmeye çalışılmakta ya da yazarlar çalışmalarında İslamofobik söylemin çeşitli temalarını ele alarak kendi argümanlarını desteklemektedir. Her hâlükârda bu durum incelenen çalışmalarda İslamofobik söylemlerin üretildiği değil, tespit edildiği ya da Müslümanların algılanışlarının ortaya koyulduğu anlamına gelmektedir.

4.2. Bulgular, Kodlanmış Dil ve İslamofobik Nefret Söyleminin Boyutları

□ 1	Radicalisation: the journey of a concept Kundnani, A Oct-dec 2012 <i>RACE & CLASS</i> 54 (2) , pp.3-25 Since 2004, the term 'radicalisation' has become central to terrorism studies and counter-terrorism policy-making. As US and European governments have focused on stemming 'home-grown' Islamist political violence, the concept of radicalisation has become the master signifier of the late 'war on terror' and provided a new lens through which to view Muslim minorities. The introduction of policies ... Show more Full Text at Publisher ***	175 Citations 39 References Related records (?)
□ 2	Media representation of Muslims and Islam from 2000 to 2015: A meta-analysis Ahmed, S and Matthes, J Apr 2017 <i>INTERNATIONAL COMMUNICATION GAZETTE</i> 79 (3) , pp.219-244 This article reports a meta-analysis of 345 published studies to examine the media's role in construction of a Muslim and Islamic identity. A quantitative analysis highlights the geographical focus, methods, theories, authorship, media types, and time frames of published studies. A qualitative analysis investigated the most prominent researched themes. Our findings suggest that a large majority ... Show more Full Text at Publisher ***	150 Citations 100 References Related records
□ 3	Make America Christian Again: Christian Nationalism and Voting for Donald Trump in the 2016 Presidential Election Whitehead, AL, Perry, SL and Baker, JO Sum 2018 <i>SOCIOLOGY OF RELIGION</i> 79 (2) , pp.147-171 Why did Americans vote for Donald Trump in the 2016 Presidential election? Social scientists have proposed a variety of explanations, including economic dissatisfaction, sexism, racism, Islamophobia , and xenophobia. The current study establishes that, independent of these influences, voting for Trump was, at least for many Americans, a symbolic defense of the United States' perceived Christian ... Show more Free Full Text From Publisher ***	128 Citations 67 References Related records
□ 4	Racialization and religion: race, culture and difference in the study of antisemitism and Islamophobia Meer, H Mar 2013 <i>ETHNIC AND RACIAL STUDIES</i> 36 (3) , pp.385-398 It is striking to observe the virtual absence of an established literature on race and racism in the discussion of Islamophobia ; something that is only marginally more present in the discussion of antisemitism. This special issue of Ethnic and Racial Studies locates the contemporary study of antisemitism and Islamophobia squarely within the fields of race and racism. As such it problematizes th ... Show more Full Text at Publisher ***	127 Citations 58 References Related records

Resim 2. WEB of Science Panelinde İlgili Arama Sonucu Ortaya Çıkan İlk Dört Çalışma

Resim 2'de görülebilen ve yapılan arama kriterlerine göre en çok alıntılanan ve kriterlere uyan çalışma olan Kundnani'nin (2012) radikalleşme ile ilgili makalesinde, İslamofobi ve güvenlik boyutu ilişkisi tespit edilmiştir. Kundnani bu çalışmasında ABD ve Avrupalı hükümetlerin 'içerideki' İslamcı politik şiddete odaklanmasının, özellikle 2004'ten sonra terörizm çalışmalarında ve terörle mücadelede başat kavram hâline gelen radikalizasyonu 'teröre karşı savaşın' temel aracı ve Müslüman azınlıklara yönelik yeni bir bakış açısını beraberinde getirdiğini söyler. En çok alıntılanan ikinci makale olan ve kriterlere uyan Ahmed ve Matthes'in (2016) makalesi Müslümanlar ve İslam'ın medya temsillerine odaklanan bir meta analizdir. Ahmed ve Matthes bu çalışmada olduğu gibi literatürü incelemekte ve

öne çıkan temaları ortaya koymaya çabalamaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında tek bir temayla ilişkilendirilebilen (güvenlik) Kundnani'nin çalışmasının aksine Ahmed ve Matthes'in çalışmasında pek çok tema öne çıkmış ve kategorizasyonda bunlara yer verilmiştir. Ahmed ve Matthes'in çalışması demografik (yüksek Müslüman nüfusa sahip ülkelerden göçün engellenmesi s. 16), güvenlik (Müslümanların "terörist", "aşırı", "köktenci", "radikal" ve "fanatik" olarak çerçevelenmesi s. 13) ve kültürel (namus cinayetleri, zorla evlendirme vb. olaylarda görülebileceği gibi Müslüman kadınların kendi kültürlerinin kurbanı olduğu ve Müslümanların ulusal kültürlere tehlike olduğu s. 16) temalarının hepsini içermektedir. En çok alıntılanan üçüncü çalışma olan ve kriterlere uyan Whitehead, Perry ve Baker'in (2018) "Amerika'yı Yeniden Hristiyan Yap: Hristiyan Milliyetçilik ve 2016 Seçimlerinde Donald Trump'a Oy Verme Motivasyonu" adlı çalışmalarında yine güvenlik, kültürel ve dini temalar olmak üzere pek çok farklı tema yine beraber ortaya konmuştur. En çok alıntılanan dördüncü çalışma olan ve kriterlere uyan Meer'in (2013) çalışması dini (Hristiyan Avrupa'nın "ötekisi" olarak Müslümanlar ve Yahudiler s. 387) ve demografik (Eurobia iddiası s. 393) temalarını ortaya koyar. Garner ve Selod (2014, s. 8) çalışmalarında kültürel boyutu vurgularlar. En çok alıntılanan altıncı çalışma olan Stephenson'ın (2013) İslami misafirperverliği ele aldığı çalışmasında kültürel boyut (Avrupa'nın helal histerisi ve İslami kesim yöntemlerinin insancıl olmaması s. 162) ele alınmıştır. El-Tayeb'in (2012) çalışmasında kültürel (asimilasyon problemi olan, Müslüman topluluk tarafından baskılanan kadın ve eşcinsel Müslümanların 'ev sahibi' topluluk tarafından kurtarılması ve 'ilkel yapıların' getirdiği başörtüsü gibi ana sembollerin temsil ettiği paralel toplumlar s. 80-81) tema ele alınmıştır. En çok alıntı yapılan yedinci çalışma olan De Genova'nın (2018) makalesinde güvenlik (Müslüman aşırıcılığı, s. 1450), demografik (illegal göç, Avrupa sınırlarının krizi s. 1467-1468) ve hukuki (sözüm ona terör karşıtı olan yasalar ve programlarla devlet destekli hâle gelen İslamofobi s. 1476) temaları irdelenmiştir. Ogan, Willnat, Pennington ve Bashir (2014) en çok alıntı yapılan dokuzuncu çalışmada demografik, (sekiz Avrupa ülkesinde yüzde 27 ile yüzde 61 arasında değişen oranlarda insanlar ülkelerinde aşırı derecede fazla Müslüman olduğunu düşünüyor s. 28) hukuki, (Portekiz hariç sekiz Avrupa ülkesinde insanların yarısı Müslümanların çok talepkâr olduğu kanaatinde olması s. 28, İslami göçe karşı kamusal söylemin politikayı da şekillendirmesi. Belçika parlamentosu peçeyi kamusal alanlarda yasakladı -sonrasında hükûmet düşüğü için geçersiz oldu- ve sonrasında Fransa da bunu yasalaştırdı s. 30-), güvenlik (İslam güvenlik tehdidi olarak algılanması ve küresel hâle gelmiş Müslüman dini fanatik imajı s. 29) temaları ele almıştır. Helbling (2014) en çok alıntılanan onuncu çalışma olan makalesinde, kültürel (Müslümanlara karşı çıkılmasının nedeni Batılı

liberal değerleri paylaşmamaları ve halkın büyük çoğunluğu Müslüman kızların okulda başörtüsü takmalarına karşı çıkması s. 243) ve dini (dindar Hristiyanların Müslümanlara karşı ayrımcı bir tutum takınması olasıdır s. 245 ve dindar insanlar dindar olmayanlara göre önemli ölçüde daha fazla Müslümanlara karşıdır s. 249) temalarını ortaya koyar.

En çok alıntılanan ilk on çalışma içinde olmasa da Ekman'ın (2015) makalesi araştırma için ciddi bir önem arz eder. Çünkü Ekman'ın çalışmasında burada yapılan gibi bir kategorizasyonu hedefler. Ekman çalışmasında güvenlik, dini, demografik, hukuki ve elitlere, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler temaları tespit edilmiştir. Ekman'ın politik doğruculuk ve sol kanat ve liberal politikacılar İslamcılığa yardım ediyor temaları birleştirilerek elitlere, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler teması oluşturulmuştur. Farkas, Schou ve Neumayer'in (2018) en çok alıntılananlar listesinde kırk ikinci sıradaki çalışmaları ekonomi, göçmen ve Müslümanlar arasındaki bağlantı açısından önemlidir. Dunwoody ve McFarland'ın (2018) Müslüman karşıtı yasalara olan desteği inceledikleri çalışma hukuki boyutta camilerin kapatılması ve Müslümanların ülkeye alınmaması gibi yaklaşımları ele alırken aynı zamanda demografik ve güvenlik temaları da içerir.

Tablo 1. En Çok Alıntılanan On Çalışma

En çok alıntılanan on çalışma	Temalar
Radicalisation: The Journey Of A Concept (Kundnani, 2012)	Güvenlik
Media Representation Of Muslims And Islam From 2000 To 2015: A Meta-Analysis (Ahmed & Matthes, 2016)	Kültürel, Güvenlik ve Demografik
Make America Christian Again: Christian Nationalism And Voting For Donald Trump In The 2016 Presidential Election (Whitehead, Perry & Baker, 2018)	Kültürel, Dini ve Güvenlik
Racialization And Religion: Race, Culture And Difference In The Study Of Antisemitism And Islamophobia (Meer, 2013)	Dini ve Demografik
The Racialization Of Muslims: Empirical Studies Of Islamophobia (Garner & Selod, 2014)	Kültürel ve Güvenlik
Deciphering 'Islamic Hospitality': Developments, Challenges And Opportunities (Stephenson, 2013)	Kültürel

'Gays Who Cannot Properly Be Gay': Queer Muslims In The Neoliberal European City (El-Tayeb, 2012)	Kültürel
The "Migrant Crisis" As Racial Crisis: Do Black Lives Matter In Europe? (De Genova, 2018)	Güvenlik, Demografik ve Hukuki
The Rise Of Anti-Muslim Prejudice: Media And Islamophobia In Europe And The United States (Ogan, Willnat, Pennington & Bashir, 2014)	Güvenlik, Hukuki ve Demografik
Opposing Muslims And The Muslim Headscarf In Western Europe (Helbling, 2014)	Kültürel, Dini

Tablo 1'de görülebileceği gibi en çok alıntılanan ilk 10 çalışmada 21 tema ortaya konmuştur. Kültürel 6, güvenlik 6, demografik 4, dini 3 ve hukuki 2 kez işlenmiştir. Elitlere, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler ve ekonomik boyut temalarına ilk on çalışmada rastlanmamıştır.

Tablo 2. İslamofobik Nefret Söyleminin Boyutları

Kültürel Boyut	118
Dini Boyut	45
Güvenlik Boyutu	104
Ekonomik Boyut	3
Hukuki Boyut	11
Demografik Boyut	45
Elitlere, Liberal Sisteme Ve Politik Doğruculuğa Eleştiriler Boyutu	7

200 çalışmada 333 temaya rastlanmıştır. Bu temalardan kültürel boyut ve güvenlik boyutu oldukça başat konumdadır. Eş deyişle literatüre göre Müslümanlar Batılılar için öncelikle kültürel ve güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Dini ve demografik boyutlar da 45 kez tespit edilmiş ve yine çok rastlanan temalar olmuşlardır. Hukuki ve elitlere, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler boyutları ilk sıralardaki boyutlara göre oldukça az rastlanırken normalde göç ve azınlıklarla ilgili çok rastlanan bir tema olan ekonomik boyuta ise sadece üç kez rastlanmıştır. Eş deyişle literatürde Batı'da Müslümanların varlığına yönelik itirazlar insanların iş beklentilerinden ya da ekonomik şikayetlerinden önce daha temel açılardan ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada bu tespitlere ek olarak kodlanmış ve açık ayrımcı söylem kavramları tanımlanmış ve söylem pratiklerinin bu boyutlardaki görünüşleri tartışılmıştır. Bir açık ayrımcı söylem çeşidi olarak ayrımcı alt söylem kavramı ve söylem topluluğu kavramları teorik olarak tartışılmış ve ayrımcı alt söylemlerin İslamofobik nefret söylemi boyutları açısından özellikle internetin pervasız kullanımıyla beraber olması yansımaları tartışılmıştır. Açık ayrımcı söylemlerin hem tanımı hem de tespiti basittir. En temel şekilde açık bir şekilde bir topluluğu suçlayan, ayrıştıran ve genelleyen nefret söylemi tipidir. Kodlanmış söylemler ise çok daha karmaşıktır. Bu kavram en temelinde Krzyzanowski ve Wodak'ın (2017) yeni ırkçılık ve Essed'in (1991) gündelik ırkçılık dediği ve artık politik ve kamusal söylemde açık ırkçı ifadelerin kabul edilmediği yeni durumla ilgilidir. Bu konunun söylem alanına pratik yansımaları daha önce de literatürde farklı alanlarda kendine yer bulmuştur. Hughey ve Daniels (2013) "kodlanmış dil," Ben-David ve Fernandez (2016) "üstü kapalı ayrımcı pratikler," Van der Bom vd. (2015) "gizli homofobi" ve Moosavi (2015) "zımnî İslamofobi" olarak kapalı ya da kodlanmış söylemleri incelemiştir. Bu çalışmada kodlanmış söylem açık bir şekilde bir topluluğu suçlamak, ayrıştırmak, genellemek ya da nefret söylemi uygulamak yerine bunları ima eden örtük bir söylemler olarak tanımlanmaktadır. Bu söylemleri ortaya koyanlar İslamofobi örneğinde, söylemlerinin İslamofobik olmadığını söyler. Aktörleri buna gerçekten inanabilir ya da toplumsal tepkiden dolayı söylemlerini yumuşatmak zorunda kalabilir. Bu söylemler, açık bir şekilde bir grubu hedef almadıkları için mantıklı ve hatta herkesin ortak paydada buluşabileceği söylemler olarak algılanabilir. Aşağıdaki boyutlardan biri olan kültürel boyut açısından ele alındığında, özel bir durum yoksa bir haber metninde bir kadını, "burkalı kadın" şeklinde ifade etmenin altında başka motivasyonlar ve kodlanmış bir ayrımcı dil aranabilir. Ancak şu anki Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson'ın başbakan olmadan önce Burka giyen kadınları "posta kutularına" benzetmesi açık bir ayrımcı söylemdir. Bu aynı zamanda her ne kadar kamusal söyleme çıksa da bir ayrımcı alt söylemdir. Çünkü Johnson bu konuda kendi partisi de dâhil toplumun hemen her kesiminden tepki almış ve özür dilemek zorunda kalmıştır. Johnson'ın bu durumu bilinçaltının dışı vurumu, eş deyişle Freudyen sürçme olarak da adlandırılabilir. Ayrımcı Alt söylem ve Söylem Topluluğu kısmında ele alındığı gibi bu söylem Boris Johnson'ın İslam karşıtı görüşlerinin sürekli üretildiği söylem topluluğunun rutin bir pratiğidir.

İslamofobik nefret söyleminin boyutları noktasında literatürde yapılan inceleme-ye göre herhangi bir İslamofobik söylemin aşağıdaki 7 kategoriden birinde yer alması gerektiği ortaya konmuştur. Herhangi bir söylem bu kategorilerin birkaçına birden dâhil olabileceği gibi tek başına bir tanesine de yerleştirilebilir. Bununla

beraber bu 7 kategoriden ilk 6'sı Müslümanların eleştirilmesine dayanırken elitlerle, liberal sisteme ve politik doğruculuğa eleştiriler boyutu özellikle liberal ve ana akım olarak tabir edilen elitlerin eleştirilmesiyle ilintilidir.

Kültürel Boyut: Müslümanların *öteki* olarak konumlandırıldığı *Biz ve Onlar* ayrımının vurgulandığı bir boyuttur. Bu boyut, Batılılar ve Müslümanların kültürel olarak birbirinden farklı olduğu ve Batı'da yaşayan Müslümanların Batılı değerleri özümsemeyeceklerinden dolayı asla entegre olamayacaklarına dair görüşleri içerir. Dini, güvenlik, hukuki ve demografik boyutlarla ilişki içindedir. Bu kategori, kendi içinde beşe ayrılır.

A: Batılı değerlerin üstünlüğü: Bu alt kategori Müslümanlar ve *biz* ayrışmasında Batı'nın ve Batılı değerlerin üstün olduğuna dair bir ön kabulle yaklaşılmasını anlatır. Müslümanlar söz konusu olduğunda Amerikalılık, Britanyalılık ve Avrupalılık gibi 'üst kimliklerin' değerler üzerinden Batı'daki Müslümanlara dayatılmasını içerir.

B: Kültürel farklılık ve kültürel uyumsuzluk: Müslümanların kültürel olarak farklı olmalarından ötürü Batılı toplumlara entegre olamayacaklarının ve Batılı değerleri anlayamayacaklarının vurgulanmasıdır. Bu yüzden Müslümanların kültürel olarak uyumsuz oldukları ve Batılı bir ülkenin vatandaşı bile olsalar kültürel olarak vatandaş olamayacakları vurgulanır. Bu kısım aynı zamanda çok kültürlülüğün de bir eleştirisidir. Garner ve Selod'un (2014, s. 8) çalışmaları bu konuda örnek olabilir. Onlar ABD vatandaşı olan ve orada yetişen Müslümanların bile söylemsel olarak ulusa ait olma noktasında dışlanabileceklerini ileri sürerler.

C: Müslüman Birlikteliği: Müslümanların etnisite ve mezhep farklılığından, farklı grup dinamiklerinden, dil ve kültürel farklılıklarından bağımsız olarak sadece dini nedenlerden ya da 'İslam'ın bir ideoloji olmasından' ötürü bir birlik olduklarının vurgulanmasıdır. Nadal ve diğerlerinin (2012) belirttiği gibi bir dine mensup her bir bireyin homojen olduğuna, aynı âdet ve inançlara sahip olduğuna dair görüşler buna örnektir.

D: Müslümanların Kendi Kültürünün Onlara da Zarar Verdiği İddiaları: Özellikle kadın, genç ve çocuklar üzerinden vurgulanan ve Müslümanlardaki ataerkil kültürün onlara zarar verdiğini ileri süren iddialardır. Bu alt kategori Törnberg ve Törnberg'in (2016, s. 138) Müslüman kadın ve eşcinsellerin kendi kültürlerinin kurbanı olduğu tespitleriyle somutlaşır.

E: Müslümanların Temel İnsani Değerlere Sahip Olmadığına Dair İddialar: Kültürel değerler üzerinden inşa edilen bu söylem Müslümanların "makbul insan" ya da "insan" olmadığına kadar ilerleyebilen boyuta bile ulaşabilmektedir.

Dini Boyut: Dini inanç ve pratiklerin kültürle olan ilişkisi göz önüne alındığında kültürel boyutla yakından ilişkili bir boyuttur. Bu boyutta İslam'ın Hristiyanlığın ve Müslümanların Hristiyanların karşıtı olarak konumlandırılması önemli bir söylem pratiği olarak ortaya çıkar. Whitehead, Perry ve Baker (2018) Hristiyan milliyetçiliğin Müslümanları tehditkâr kültürel yabancı olarak konumlandırmaya meyilli olduğunu ve Trump'a olan desteğin artmasında İslamofobinin güçlü bir rolü olduğunu çünkü İslam'ın hem Hristiyanlığın hem de Amerikan kimliğinin antitezi olarak çerçvelendiği ileri sürmesi bu kısım ile yakından ilgilidir. Aynı zamanda Batılı beyaz Müslümanlara uygulanan ayrımcılığın yansıması olan İslam'ın beyaz dışı bir din olduğu iddiası (Moosavi, 2015) ve İslam'ın bir din değil politik bir ideoloji olduğu iddiası (Ekman, 2015) bu boyutla ilintilidir.

Güvenlik Boyutu: Kültürel boyutta olduğu gibi Müslümanların öteki olarak konumlandırıldığı biz ve onlar ayrımının vurgulandığı bir boyuttur. Ancak burada Müslümanların şiddetle olan ilişkisi vurgulanır. Kültürel, hukuki ve demografik boyutlarla ilintilidir.

A: Kamusal Tehdit: Bu alt kategoride Müslümanların bir *öteki* şeklinde *biz* olarak konumlandırılan Batılılara yönelik ortaya koyduğu ya da koyabileceği şiddet temelli eylemler ele alınır.

B: İç Tehdit: Bu alt kategori, Müslümanların grup ve aile dinamikleri açısından kendilerine oluşturdukları güvenlik tehditlerini ele alır.

Ekonomik Boyut: Batı içindeki Müslümanların Batı ülkeleri ve *biz* olarak tanımlanan "gerçek Batılılar" için bir ekonomik tehdit olduğuna vurgu yapılmasıdır.

Hukuki Boyut: Bu boyut güvenlik, kültürel ve demografik boyutlarıyla yakından ilintilidir ve üç kısımdan oluşur.

A: Batıların Müslümanlara karşı alması gereken hukuki önlemler: 2015 yılında çıkarılan Terörle Mücadele ve Güvenlik Yasası gibi Müslümanların politik ve dini inançlarının gözlemlenmesi ya da Burka ve minare yasakları (Awan ve Zempi, 2016) gibi yasaların çıkarılmasına ve sürdürülmesine yönelik çabaları ifade eder. Demografik kısımdaki illegal göç kısmı da burasıyla ilintilidir.

B: Şeriatın Batı'da hüküm sürdüğüne dair iddialar: Bu alt kategori, kültürel farklılık ve kültürel uyumsuzluk alt kategorisiyle yakından ilintilidir. Müslümanların şeriat adı verilen hukuklarını Batı hukukuna empoze etmeye çalıştıkları (Ekman, 2015) ve Batı'daki çok kültürlü yaklaşımların buna zemin hazırladığı ileri sürülür.

C: Müslümanların çok talepkâr olduğu ve ayrıcalık istediğine dair iddialar: Müslümanların tüm toplumdan farklılaşan hukuki talepleri olduğu ve bunun paralel bir hukuki sisteme neden olabileceğine dair iddialar (Ogan, Willnat, Pennington & Bashir, 2014).

Demografik Boyut: Bu boyut özellikle Batı'ya yönelik Müslüman göçü ve Müslüman doğum oranlarını ele alır. Suriye Savaşı ve Ukrayna-Rusya savaşından kaçanlar arasındaki farklılıkta görüldüğü gibi Müslüman kimliğine olan direnç bu boyutta önem kazanır. Bu boyut kültürel, güvenlik, hukuki ve ekonomik boyutlarla ilintilidir.

A: Müslüman göçünün durdurulması ya da sınırlandırılması: Bu alt kategori, ister zorunlu ister ekonomik nedenlerle olsun Müslümanların Batı'ya göçmen olarak gelmesinin durdurulması ya da sınırlandırılmasını vurgular. İlegal göç, erkek çoğunluklu göç, gettolaşma, oy dengesi, sınır güvenliği ve Müslümanların toplumsal hayatta çok fazla görünürlük kazandığına dair temalar işlenir. Ahmed ve Mattes'in (2016) yüksek Müslüman nüfusa sahip ülkelerden göçün engellenmesine yönelik tespitleri bu alt kategoriye örnektir.

B: Müslümanların yüksek doğum oranları: Batı içindeki Müslümanların Biz olarak nitelendirilen "gerçek Batılılara" kıyasla yüksek bir doğum oranına sahip olduğunun vurgulanmasıdır. Gettolaşma, oy dengesi ve Müslümanlar toplumsal hayatta çok fazla görünürlük kazanması ve gelecekte Müslümanlar lehine bir demografik yapı gibi temalarla ele alınır.

C: Müslümanların kendi ülkeleri için mücadele etmeleri gerekliliği: Savaş, ekonomik problemler veya iç huzursuzluk vb. nedenler de dâhil olmak üzere Müslümanların Batılı ülkelere gelmek yerine kendi ülkelerinde mücadele etmeleri gerektiğine dair temalar.

D: Müslümanların Artan Görünümü: Batı'daki Müslüman nüfusunun artmasıyla camilerin, minarelerin ve genel olarak Müslümanların görünümünün arttığına dair temalar.

E: İlegal Göç: Müslüman mültecilerin yasal olmayan şekilde Batı'ya geldiği iddiaları.

Elitlere, Liberal Sisteme ve Politik Doğruculuğa Eleştiriler Boyutu: Bu boyut özellikle liberal veya ana akım elitler olarak adlandırılan siyasetleri ve farklı olanı incitmemek adına dilin dikkatli kullanımı olarak ele alınan politik doğruculuğa yönelik eleştirileri içerir. Kendisini Avrupa'ya, Avrupa Birliği'ne olan şüphelik, anti küreselleşme ve içe kapanma şeklinde de gösterebilir. Bu temada politik doğru-

culuk, İslam ve Müslümanlar hakkında doğruları söylemeyi engelleyen bir bariyer olarak görülür ve İslamofobinin inkârı ve tersine ırkçılık söylemlerini gündeme getirir. Genellikle kendilerinin İslamofobik olmadıklarını ifade özgürlüğü gibi liberal söylemler üzerinden dile getiren yapılar Batı'daki hâkim ırk olan Beyazların artık tersine bir ırkçılığa maruz kaldığını da iddia etmektedir.

Tablo 3. Demografik Boyut

Kodlanmış Dil	Açık Ayrımcı Dil (Ayrımcı Alt Söylem)
Avrupa'ya Yoğunluklu Müslüman Göçü	Müslümanlar Avrupa'yı Ele Geçirecek

Tablo 4. Hukuki Boyut

Kodlanmış Dil	Açık Ayrımcı Dil (Ayrımcı Alt Söylem)
Camilerdeki Radikalleşmenin Kontrol Edilmesi	İmamlar Camilerde Müslümanları Radikalleştirdiği İçin Tüm Camiler Kapatılmalı

Tablo 2 ve Tablo 3'de demografik ve hukuki boyut açısından kodlanmış dil ve açık ayrımcı dilin nasıl konumlandırıldığı ele alınmıştır. Bu söylemler, hafızada birbirine bağlı şekilde bulunan fikirler ve duyguların kümeleri olan ve insanların hayatı yorumlamasını sağlayan şemalar ve söylem topluluklarından etkilenirler. Kişiler Müslüman göçü gibi bir haberle karşılaştığında bu konuda hâlihazırdaki şemalardan faydalanarak süreci yorumlar. Bu şematik bakış açısında kişinin kendi çevresi kadar medya da etkilidir. Söylem topluluklarında ise kişinin kendisini ait hissettiği grup medyadan daha etkili olur (tabii söylem topluluğunun ideolojik bakış açısını yansıtan radikal medyalar da olabilir). Müslüman göçü ile ilgili bir haber duyan bir Batılı'nın bu konudaki hazır şemalardan dolayı bunu bir tehlike olarak algılaması muhtemeldir. İçine dâhil olduğu söylem topluluğunun ötekisinin Müslümanlar olması durumunda bu kişinin Müslüman göçünün amacının Müslümanların Avrupa'yı ele geçirme çabası olması olarak durumu algılaması ve bu tip söylemler üretmesi olasıdır.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın en temel çıkış noktalarından biri nefret söyleminin, kamusal söylemde tekrar görünür hâle gelebilmek adına kendini şekillendirmesidir. Bu şekil değişikliği kamuoyunu da ikna edebilecek bir biçimde kodlanmış dil pratikleri üzerinden gerçekleşmektedir. Bu çalışmanın dikkat çekmek istediği bir başka alan ise internet özgürlüğünün kötüye kullanımı sonucunda, açık ayrımcı söylemlerin artan görünürlüğüdür. Tüm bunlarla beraber bu çalışmanın sınırlılığı İslamofobik nefret söylemleridir. Buna ek olarak kodlanmış ve açık ayrımcı söylemlerin analiz edilebilmesi için İslamofobi ya da başka bir ayrımcılık alanı olsun, bir alanla ilgili ayrımcılık ve nefret söylemi boyutlarının ortaya koyulması gerekir. Çalışma öncesinde bu durum literatürde incelenmiştir ve literatürde İslamofobik nefret söylemi boyutlarının tam bir şekilde kategorize edildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, araştırmanın problemini oluşturur. 200 çalışmanın incelenmesi sonucunda İslamofobik bir söylemin “kültürel”, “güvenlik”, “ekonomik”, “hukuk”, “demografik”, ve “elitlere, liberal sisteme ve politik doğruluğa eleştiriler” olmak üzere 7 boyutta ortaya konulabileceği tespit edilmiş ve bu boyutların alt kategorileri de konumlandırılmıştır. Bu temalardan kültürel boyut ve güvenlik boyutu oldukça başat konumdadır. Eş deyişle literatüre göre Müslümanlar, Batılılar için öncelikle kültürel ve güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Dini ve demografik boyutlarda kırk beş kez tespit edilmiş ve yine çok rastlanan temalar olmuşlardır. Hukuki ve elitlere, liberal sisteme ve politik doğruluğa eleştiriler boyutları ilk sıralardaki boyutlara göre oldukça az rastlanırken normalde göç ve azınlıklarla ilgili çok rastlanan bir tema olan ekonomik boyuta ise sadece üç kez rastlanmıştır. Eş deyişle Batı’da Müslümanların varlığına yönelik itirazlar insanların iş beklentilerinden ya da ekonomik şikâyetlerinden önce daha temel açılardan ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Batılıların Müslümanları öncelikle bir güvenlik tehdidi, kültürel olarak bir öteki ya da demografik açıdan bir tehlike olarak gördüklerini ve dini açıdan Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında bir çatışma olduğuna inandıklarını ortaya koymaktadır.

Bu 7 kategorinin her biri temelde çalışmada tartışılan kimlik, ayrımcılık ve öteki kavramları üzerinden anlaşılabilir. Bir örnek boyut olarak kültürel boyutun altındaki alt kategorilere bakıldığında Batılı değerlerin üstünlüğünün vurgulanması Müslümanlar ve biz ayrışmasını ortaya koyar ve Müslümanları öteki olarak konumlandırır. Kültürel farklılık ve kültürel uyumsuzluk ise Müslümanları kültürel olarak farklı olarak konumlandırır ve entegre olamayacaklarını vurgular. Müslüman birlikteliği alt kategorisi ise Öteki olanın bir amaç doğrultusunda yeknesak şekilde bir arada olduğunu ileri sürer. Bu 7 kategorinin oluşumunda öteki olanın karşısında yer alan üst kimlik Batılılıktır (spesifik örneklerde Birleşik Krallık de-

ğerleri ve Amerikan kültürü gibi isimler geçebilir). Batılılık olarak adlandırılan bu değerler manzumesininse ötekisi değişkendir. Misal şu anki ötekisi Müslümanlar olan bu kimliğin eski ötekisi Yahudiler olarak konumlandırılmıştı. Başka bir örnek olarak Soğuk Savaş döneminde, öteki ya da ötekiye olan korku SSCB ile Kızıl Korku olarak adlandırılırken şimdi Müslümanlar ile Yeşil Korkuya dönüşmüştür. Bu dönüşüm eskiden Antikomünist söylemlerle kendini tekrar var eden söylem topluluklarının yeni bir ötekisi olması anlamını taşır. Özellikle 11 Eylül gibi sembolik olayların ve sürekli yeni gelişen olayların benzer pratiklerle çerçevelenmesinin de katkısıyla inşa edilen şemalar artık tüm olayların bu süzgeçten geçerek yorumlanmasını sağlar. Bu çalışmada ele alınan İslamofobik nefret söyleminin boyutlarının sürekli benzer biçimde yorumlanmasının nedenlerinden biri de bu standartlaşan şemalar ve söylem topluluklarıdır. Bu çalışmada ele alınan görmemenin ve yapmamanın da bir politik tercih olduğunu vurgulayan, başka bir dine, etnisiteye, kültüre ve hatta göz, saç ve ten rengine sahip olan bir gruba rahatça sağlanacak imkânların (sığınma hakkı vb.) yapısal bariyerler konumlandırılarak başka bir gruba sağlanmaması olarak tanımlanan nefret eylemsizliği kavramı Batılı ülkelerin özellikle Suriyeli ve Ukraynalı sığınmacılar açısından uyguladığı çifte standartla beraber önem kazanmıştır. Müslümanların kültürel olarak uyumsuz olduğu ve gelecekte nüfus artışı sayesinde Avrupa'yı ele geçirecekleri gibi kodlanmış ve açık ayrımcı söylemlerin sürekli yeniden üretilmesi aslında Müslümanlara yönelik bu direncin asıl sebeplerindedir. Hem Ukrayna Rusya savaşındaki hem Boris Johnson hem de Donald Trump örneklerindeki söylemler, artık sosyal medya ya da dünyada giderek artan kutuplaşmayla aşırı sağ yapıların güçlenmesi nedeniyle eskiden liberal ülkelerde kamusal ve politik söyleme kolay kolay taşınamayan açık ayrımcı söylemlerin normalleşme ya da meşrulaşma ihtimalini gündeme getirmiştir. Bu çalışma hem İslamofobik nefret söylemlerinin kategorizasyonu hem de bunların kodlanmış ve açık ayrımcı biçimlerinin ortaya konulmasıyla yukarıdaki meşrulaştırma çabası adına bir araştırma ve mücadele alanı sunabilir. Bu çalışmada ortaya konan İslamofobik Nefret Söyleminin Boyutları ve alt boyutları bundan sonraki çalışmalarda bir kategorizasyon olarak kullanılabilir hazır bir şablon sunmaktadır. Bununla beraber güncel olaylar ve gelişen teknoloji düşünüldüğünde bu çalışmadaki boyutların eleştirilmesi ve geliştirilmesi bu kategorizasyonu güncel ve araştırmalarda uygulanabilir tutmak adına önem arz etmektedir. Bu çalışma aynı zamanda, ortaya koyduğu kategorizasyon ve kavramlarla, bu hususları ampirik verilerle destekleyecek çalışmalara salık vermektedir. Bu çalışma, İslamofobik Nefret Söyleminin Boyutları üzerinden inceleme yapacak uluslararası bir gözetim mekanizması (STK, araştırma merkezi vb.) kurularak İslamofobik nefret söyleminin sürekli olarak izlenmesi ve raporlanmasını bir öneri olarak ortaya koyar.

Son notlar

1- Horvat (2022), Protestanlara Hristiyan denmemesi gerektiğini ileri sürer. Ona göre Protestanlık mezhebi bir isyan olarak ortaya çıkmış ve İsa'nın kilisesini reddetmiştir: "Onlar Ruhban yani İsa'nın dünyada kurduğu otorite olmadan İsa'yı kabul eder gibi davranır. Bu bölünmeyle beraber kiliseyi terk etmiş ve kafir olmuşlardır."

2- Roma Katolik kilisesinde ortaya çıkan farklı teolojik bakış açısı heretiklik olarak algılanıp dışlanmış (TDV, 2022).

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Awan, I., & Zempi, I. (2016). The affinity between online and offline anti-Muslim hate crime: Dynamics and impacts. *Aggression and Violent Behavior, 27*, 1-8.
- Ben-David, A., & Fernández, A. M. (2016). Hate speech and covert discrimination on social media: Monitoring the Facebook pages of extreme-right political parties in Spain. *International Journal of Communication, 10*, 27.
- Benhabib, S. (Ed.). (1996). *Democracy and difference: Contesting the boundaries of the political*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Chomsky, N. & Herman, E. (1998). *Manufacturing consent: The political economy of mass media*. New York America. Pantheon Books
- Çeçen, A. F. (2021). İslamofobi ve Sosyal Medyada Nefret Söylemi: Batı'da Aşırı Sağın Ana Akım Siyasete Tahakkümü. Konya. Literatürk Yayınları.
- De Genova, N. (2018). The "migrant crisis" as racial crisis: Do black lives matter in Europe?. *Ethnic and Racial Studies, 41*(10), 1765-1782.
- Dunwoody, P. T., & McFarland, S. G. (2018). Support for anti-Muslim policies: The role of political traits and threat perception. *Political Psychology, 39*(1), 89-106.
- Ekman, M. (2015). Online Islamophobia and the politics of fear: Manufacturing the green scare. *Ethnic and Racial Studies, 38*(11), 1986-2002.
- El-Tayeb, F. (2012). 'Gays who cannot properly be gay': Queer Muslims in the neoliberal European city. *European Journal of Women's Studies, 19*(1), 79-95. <https://doi.org/10.1177/1350506811426388>
- Entman, R. M. (2004). *Projections of power: Framing news, public opinion, and US foreign policy*. University of Chicago Press.
- Essed, P. (1991). *Understanding everyday racism: An interdisciplinary theory* (Vol. 2). Sage.
- Farkas, J., Schou, J., & Neumayer, C. (2018). Cloaked Facebook pages: Exploring fake Islamist propaganda in social media. *New Media & Society, 20*(5), 1850-1867.
- Garner, S., & Selod, S. (2015). The racialization of Muslims: Empirical studies of Islamophobia. *Critical Sociology, 41*(1), 9-19.
- Helbling, M. (2014). Opposing muslims and the muslim headscarf in Western Europe. *European Sociological Review, 30*(2), 242-257.
- Horvat, M, T. (2022, Şubat 10) Please, Don't Call Protestants Christians. <https://www.traditioninaction.org/religious/m013rpProtestantsChristians.html>
- Hughey, M. W., & Daniels, J. (2013). Racist comments at online news sites: a methodological dilemma for discourse analysis. *Media, Culture & Society, 35*(3),

332-347

- Huntington, S. P. (1997). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. New York: Touchstone.
- Karim, K. H., & Eid, M. (2012). Clash of ignorance. *Global Media Journal—Canadian Edition*, 5(1), 7-27.
- Karim, K. H., & Eid, M. (2014). Imagining the other. İçinde M. Eid & K. Karim (Ed.), *Re-Imagining the Other: Culture, media, and Western-Muslim intersections*. (ss. 1-21). Palgrave Macmillan, New York.
- Klein, O & Muis, J. (2018). Online discontent: comparing Western European far-right groups on Facebook, *European Societies*, 21:4, 540-562, DOI: 10.1080/14616696.2018.1494293
- Klein, O. (2016). Anti-immigrant and anti-Islam mobilization online: Comparing the networks of-and frames on British and German antiimmigrant and anti-Islam Facebook pages. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Leiden University Faculty of Social & Behavioral Sciences
- Krzyżanowski, M., & Wodak, R. (2017). *The politics of exclusion: Debating migration in Austria*. Routledge.
- Kundnani, A. (2012). Radicalisation: the journey of a concept. *Race & Class*, 54(2), 3–25. <https://doi.org/10.1177/0306396812454984>
- Meer, N. (2013). Racialization and religion: race, culture and difference in the study of antisemitism and Islamophobia. *Ethnic and Racial Studies*, 36(3), 385-398.
- Moosavi, L. (2015). The racialization of Muslim converts in Britain and their experiences of Islamophobia. *Critical Sociology*, 41(1), 41-56.
- Nadal, K. L., Griffin, K. E., Hamit, S., Leon, J., Tobio, M., & Rivera, D. P. (2012). Subtle and overt forms of Islamophobia: Microaggressions toward Muslim Americans. *Journal of Muslim Mental Health*, 6, 16–37
- Ogan, C., Willnat, L., Pennington, R., & Bashir, M. (2014). The rise of anti-Muslim prejudice: Media and Islamophobia in Europe and the United States. *International Communication Gazette*, 76(1), 27–46. <https://doi.org/10.1177/1748048513504048>
- Stephenson, M. L. (2014). Deciphering ‘Islamic hospitality’: Developments, challenges and opportunities. *Tourism Management*, 40, 155-164.
- Swales, J. (1990). *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge University Press.
- TDV. (2022 Şubat 11). *Protestanlık*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/protestanlik>
- Törnberg, A., & Törnberg, P. (2016). Muslims in social media discourse: Combining topic modeling and critical discourse analysis. *Discourse, Context & Media*, 13, 132-142.
- Van der Bom, I., Coffey-Glover, L., Jones, L., Mills, S., & Paterson, L. L. (2015). Implicit homophobic argument structure: Equal-marriage discourse in *The Moral Maze*. *Journal of Language and Sexuality*, 4(1), 102-137.
- Van Dijk, T. A. (2019). *Macrostructures: An interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition*. Routledge.
- Whitehead, A. L., Perry, S. L., & Baker, J. O. (2018). Make America Christian again: Christian nationalism and voting for Donald Trump in the 2016 presidential election. *Sociology of Religion*, 79(2), 147-171.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

